

Мядзель Марія Михайлівна,

курсант четвертого курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Давидова Наталія Валентинівна,

кандидат юридичних наук,
викладач кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ

Актуальність теми полягає в тому, що у будь-якому суспільстві відносини власності є рушійною силою економіки, чинником, від якого залежать всі інші сфери суспільного життя. Одним з перших законів незалежної України був саме Закон України «Про власність», в якому на законодавчому рівні було встановлено принцип непорушності права власності, визначено види та форми права власності, встановлено їхню рівність перед законом, а також інших прогресивних положень, які надалі знайшли своє закріплення у Цивільному кодексі України. Але щодо розподілу права власності на види, його критеріїв взагалі, правової природи права державної власності, зокрема, у науковій літературі досі відсутня єдність поглядів. Це зумовлено, зокрема, існуванням у законодавстві категорії «право власності українського народу» поряд з категорією «право державної власності». Тому необхідним є дослідження правової природи та характерних ознак права державної власності.

Першочергово необхідно зазначити, що Конституція України передбачає три економічні форми власності: приватну, державну, комунальну. Ці економічні відносини власності мали б відповідати праву приватної власності, праву державної власності, праву комунальної власності. Однак Конституція України перераховує такі види права власності: право власності Українського народу (ст. 13), право державної власності (ст. 14), право приватної власності як невіддільне право людини (ст. 41), право власності Автономної Республіки Крим (ст. 138), право комунальної власності як власність територіальних громад (ст. 142).

У розділі першому книги третьої Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) («Право власності») також не міститься спеціального правила про поділ права власності на види. Однак, як і в Конституції України, у ньому йдеться про право власності Українського народу (ст. 324 ЦК України), право приватної власності (ст. 325 ЦК України), право державної власності (ст. 326 ЦК України) та право комунальної власності (ст. 327 ЦК України).

Як зазначала Ушакова Ю.А., в даному разі критерієм є суб'єктний склад відносин власності, а не форми власності. Такий висновок впливає з того, що і Конституція України, і ЦК України згадують «право власності Українського народу», котре не становить окремої економічної форми власності, але характеризується належністю майна спеціальному суб'єкту права власності.

З цього приводу не однократно була висловлена критика науковців щодо того, що у ЦК України не визначено суб'єкта права державної власності. Йдеться про те, що на відміну від частини 1 ст. 325 ЦК України, де є окремий припис про фізичних та юридичних осіб як суб'єктів права приватної власності, у ст. 326 ЦК України така вказівка відсутня. Однак, як зазначається в літературі, це зумовлено тим, що доктриною цивільного права держава завжди визнавалася суб'єктом права державної власності [4].

Основу публічної власності складає державна власність, яка є особливою формою привласнення матеріальних благ в інтересах держави та громадянського суспільства, яка має певні ознаки, що виділяють її з інших форм власності.

Відповідно до ст. 326 Цивільного кодексу України у державній власності є майно, у тому числі грошові кошти, яке належить державі Україна. Від імені та в інтересах держави Україна право власності здійснюють відповідно органи державної влади. Управління майном, що є у

державній власності, здійснюється державними органами, а у випадках, передбачених законом, може здійснюватися іншими суб'єктами.

У ст. 4 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» від 18 січня 2018 р. встановлено досить широкий перелік об'єктів, що не підлягають приватизації, тобто можуть перебувати лише у власності держави. До них віднесено: казенні підприємства та об'єкти, необхідні для виконання державою своїх основних функцій, для забезпечення обороноздатності держави, та об'єкти права власності Українського народу, майно, що становить матеріальну основу суверенітету України, зокрема: майно органів державної влади та органів місцевого самоврядування, майно ЗСУ, СБУ, ДПС України, сил цивільного захисту, правоохоронних органів та органів доходів і зборів, що безпосередньо забезпечує виконання зазначеними органами встановлених законодавством завдань, майно закладів охорони здоров'я системи екстреної медичної допомоги; надра, корисні копалини загальнодержавного значення, території та об'єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, водні ресурси, лісові ресурси, інші природні ресурси, які є об'єктами права власності Українського народу тощо [5].

Законодавче визначення переліку майна, яке може перебувати у винятковій власності держави, зумовлено виконанням державою особливих функцій, спрямованих на забезпечення інтересів кожної людини та суспільства загалом, які є загальновизнаними та обов'язковими для виконання кожною державою. Таким чином, можна зазначити, що все державне майно забезпечує виключно виконання державою її функцій. І тому, якщо наприклад, в Конституції України закріплене право на освіту і право на загальнодоступну і безоплатну середню освіту, то відповідна мережа таких державних закладів повинна гарантувати та забезпечувати реалізацію цього права [6].

Однією з характерних рис права державної власності є також специфіка правового режиму її об'єктів. Адже, багато в чому розпорядження такими об'єктами припускає отримання користі для публічного власника. У зв'язку з цим пошук суб'єкта права, що може задовольнити публічний інтерес в соціально-економічній сфері, здійснюється на конкурентних засадах.

До того слід також додати, що сфера державної власності перебуває переважно під впливом принципу обмежувального режиму правового регулювання, що зводиться до можливості «здійснювати лише те, що прямо дозволено законом» [3].

На основі вищезазначеного необхідно зробити висновок, що право державної власності, виступаючи одним з різновидів права власності, має низку особливостей, характерних, притаманних лише йому, рис. До них слід віднести особливості суб'єкту, об'єктів, змісту права власності, мети та функцій. Особливими також є деякі підстави набуття і припинення права державної власності. До них слід віднести особливості суб'єкту, об'єктів, змісту права власності, мети та функцій. Особливими також є деякі підстави набуття і припинення права державної власності. Праву державної власності притаманна соціальна функція, специфіка правового режиму об'єктів права державної власності. Метою права державної власності насамперед є досягнення загального блага. В змісті права державної власності превалюють обов'язки, до того ж активного характеру.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>(дата звернення 14.11.2019)
2. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>(дата звернення 04.11.2019)
3. Некіт К.Г. Принципи правового регулювання відносин власності за цивільним законодавством України. Митна справа. 2013. N1 (85). С. 158–164.
4. Ушакова Ю.А. Поняття, зміст та форми права власності: Автореферат дис.канд. юрид. наук. Київ, 2011. 20 с.
5. Про приватизацію державного та комунального майна: Закон України від 18.01.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19>(дата звернення 15.11.2019)
6. Винницький А.В. Публичная собственность. Москва : Статут, 2013. 732 с.